

13/ Jona, dwarse profeet

Inleiding

Een profeet die vlucht, een storm die door God bevolen wordt, een vis die Jona opslokt waarna deze in de buik van de vis psalmen componeert, een vis die Jona levend uitspuwt, een grote gewelddadige stad die zich dezelfde dag bekeert tot en met de dieren toe, een wonderboompje dat door een door God geroepen worm in een oogwenk wordt kapot gemaakt...Voor sommigen een waargebeurd verhaal, voor anderen pure fictie, voor nog anderen een parabel gebaseerd op bepaalde feiten. Hoe dan ook een verhaal dat stemt tot nadenken!

2 Koningen 14.25 vermeldt heel kort het optreden van een Jona, zoon van Amittai. Dit heeft plaats in het noordelijke Israël onder koning Jerobeam in de 8ste eeuw v. C.

Misschien is het wel de opzet om de lezer met 'wonderen' om de oren te slaan, zodat hij wel op een heel andere manier moet gaan denken over zichzelf, de wereld om hem heen, God, de opdracht als gelovige... **"Wie oren heeft om te horen, die hore!"**

Ook het feit dat de hoofdpersoon, de profeet Jona, helemaal niet sympathiek wordt voorgesteld stemt tot nadenken. Willens nillens worden we op een nogal provocatieve manier uitgenodigd om onszelf onder de loep te nemen...

Omdat in het boek Jona de nadruk ligt op Gods **genade en vergeving**, las het Joodse volk dit elk jaar op het hoogtepunt tijdens de Grote Verzoendag.

De spelers in het verhaal

Laten we het verhaal eens opnieuw bekijken, met de focus op de verschillende personages die in het boek voorkomen:

1. God.

Vooreerst wordt God voorgesteld als degene die alle touwtjes in handen heeft. Hij beveelt, geeft opdrachten en vooral: Hij *'beschikt'* (NBG) een vis (1.17), een wonderboom (4.6), een worm (4.7), een wind (4.8)

In de interactie met Jona leren we God kennen als iemand die niet snel opgeeft: Hij blijft de weerspannige profeet aanporren om zijn taak te volbrengen. Voor Jona echter is God iemand waar hij het moeilijk mee heeft: Hij beantwoordt immers niet aan zijn verwachtingen, aan het beeld dat de profeet zich had gevormd!

Naar de Ninevieten toe zien we een God die er niet zozeer op uit is om te straffen, dan wel tot bekeering te bewegen. Goed om weten: wanneer Jona de Ninevieten met Gods woorden (3.2) waarschuwt dat het zal 'weggevaagd' (3:4) worden, dan wordt er in het Hebreeuws een woord gebruikt dat ook 'omkeren' of 'transformeren' betekent.

2. De Ninevieten

Nineve was een van de hoofdsteden van de Assyriërs, en staat hier ook symbool voor alle heidense volken ('de anderen'). Assyrië was berucht om haar wreedheid: gevangenen levend villen en de muren van het paleis bekleden met de huiden, op palen spietsen, ogen werden uitgestoken, oren en neuzen afgesneden, hoofden afgehakt... Vele van die taferelen werden bovendien afgebeeld.

Ongeveer een eeuw later noemde de profeet Nahum Nineve **'bloedstad, een en al leugen, vol oorlogsbuit'** (Nahum 3:1)

Het is Assyrië dat na de inname van de hoofdstad Samaria, de tien stammen van Israël zou wegvoeren in ballingschap, het land achterlatend als een woestenij.

Met dit alles in gedachten is de reactie van de Ninevieten, de koning op kop, heel verrassend: een algemene dag van berouw en bekeering wordt afgeroepen voor mens en dier: **"De inwoners van Nineve geloofden God: ze riepen een vasten uit en iedereen, van hoog tot laag, hulde zich in een boetekleed"**

Toen de profetie de koning van Nineve bereikte, stond hij op van zijn troon, legde zijn staatsiegewaad af en ging, gehuld in een boetekleed, op de grond zitten. 7 En hij liet in Nineve omroepen: 'Volgens bevel van de koning en zijn edelen is het niemand toegestaan te eten of te drinken, mens noch dier, rund noch schaap of geit. De dieren mogen niet grazen of water drinken. 8 Iedereen, mens en dier, moet zich hullen in een boetekleed en luidkeels God aanroepen. Laat iedereen anders gaan leven en breken met het onrecht dat hij doet. 9 Misschien dat God van gedachten verandert en op zijn besluit terugkomt; wie weet zal hij zijn woede laten varen, zodat wij niet te gronde gaan.'" Jona 3.5-9

3, De bemanning van het schip (Jona 1)

Zeelui waren ruwe lieden, gehard door de natuurelementen en de vele gevaren op hun reizen. Toch worden ze in het Jonaverhaal heel sympathiek voorgesteld!

- ✓ Wanneer er een bijzonder hevige storm opsteekt worden ze heel bang, echt menselijk dus.
- ✓ Ze bidden tot hun goden (in respect voor elkaar, en terwijl Jona ligt te slapen!) en tegelijkertijd doen ze alles wat menselijkerwijs mogelijk is om het schip te redden: de lading wordt overboord gegooid.
- ✓ Wanneer ze te weten komen dat Jona misschien wel aan de basis ligt van de storm, begrijpen ze niet hoe hij het aangedurfd had te vluchten voor de Heer.
- ✓ Wanneer Jona voorstelt om hem over boord te kieperen, proberen ze toch nog met man en macht te roeien om aan land te geraken. Je gooit niet zomaar iemand overboord, ook als is hij zwaar in de fout gegaan!
- ✓ Wanneer ze uiteindelijk geen andere oplossing meer zien dan de raad van Jona op te volgen, bidden ze tot de Heer (de God van Jona) om het hen niet aan te rekenen. Ze aanroepen hem en brengen offers.

Tegen deze achtergrond komt Jona's ingesteldheid nog meer over als choquerend...

4, Jona

Als lezer krijg je al gauw de indruk dat Jona, toch een 'godsman' een vreemde snuiter is. Tegendraads, enggeestig, niet erg menslievend, rebels... En waarschijnlijk is dat ook de bedoeling van de schrijver. Een manier om mensen en hun vaak enge schema's en bijhorend godsbeeld door elkaar te schudden. Jona krijgt de opdracht om een oordeelsboodschap te gaan brengen in Nineve, maar gaat de tegenovergestelde kant op. Met Tarsis wordt waarschijnlijk een stad bedoeld bij de straat van Gibraltar, het begin van de Middellandse Zee. Voor de mensen uit die tijd stond dit gelijk met 'het einde van de wereld'. Wanneer er een storm uitbreekt zoeken alle zeelui naar oplossingen en roepen ook hun goden aan. Jona ligt te pitten... Onverschilligheid? Of in de wetenschap dat het voor hem niet veel uithaalt om in zijn situatie toch nog zijn God te aanroepen?

Jona 1.9 wordt veelal gezien als een prachtig getuigenis over God. En op het eerste zicht is het dat ook: *'Ik ben een Hebreëer en ik vereer de HEER, de God van de hemel, de God die de zee en het land gemaakt heeft.'* In de context van het hele verhaal is er echter een wrange bijmaak: het klinkt nogal zelfingenomen ('Hebreëer' betekent: van de andere kant, anders; en in zijn uitleg lijkt hij te zeggen 'Mijn God is beter en hoger dan die van jullie...')

Jona geeft aan dat hij God kent als goed en genadig, maar in deze context zint hem dat niet. *"Ach HEER, heb ik het niet gezegd toen ik nog thuis was? Daarom wilde ik naar Tarsis vluchten. Ik wist het wel: u bent een God die genadig is en liefdevol, geduldig en trouw, en tot vergeving bereid."* (Jona 4.2) Jona's godsbeeld is exclusief, star enggeestig en egocentrisch. Genade is enkel voor hem en zijn volk, dat uitverkoren was, toch? Ninevieten verdienen straf. Punt andere lijn. Een 'straf' voorbeeld van hoe mensen snel het gevaar lopen om God voor hun kar te spannen...

Jona had gehoopt op een serieuze oplawaai voor Nineve. Hij had zelfs een plaatsje bemachtigd op de eerste rij om het spektakel te kunnen zien: *"Nadat Jona Nineve had verlaten, was hij aan de oostkant van de stad gaan zitten. Hij had er een hut gemaakt om in de schaduw af te wachten wat er met de stad zou gebeuren."*

Hij had er ook alles aan gedaan om 'bekering' te voorkomen: eerst vluchten, dan zijn 'zendingsreis' beperken tot 1 enkele dagreis terwijl de stad drie dagreizen groot was, en vooral de nadruk leggen op verwoesting zonder de mogelijkheid op bekering erbij te vermelden, zonder een boodschap van hoop uit te spreken. (Jona 3:3,4). Geen genade, geen bewogenheid.

Helemaal aan het einde van het boek wordt dit nog schrijnend duidelijk wanneer Jona jammert om het boompje dat verdort en God hem alsnog het absurde van zijn ingesteldheid probeert duidelijk te maken: *"Toen zei de HEER: 'Als jij al verdriet hebt om die wonderboom, waar jij geen enkele moeite voor hebt hoeven doen en die jij niet hebt laten groeien, een plant die in één nacht opkwam en in één nacht verging, zou ik dan geen verdriet hebben om Nineve, die grote stad, waar meer dan honderd-twintigduizend mensen wonen die het verschil tussen links en rechts niet eens kennen, en dan nog al die dieren?'"* (Jona 4.10,11)

Is het u opgevallen? Het boek Jona eindigt met deze verzen, **een open vraag** die God stelt en die blijft nazinderen tot op heden! Een open vraag roept om een antwoord... Zou het niet aan ons zijn om vandaag dat antwoord te geven???

Conclusie

Het boek Jona toont een God die (gelukkig!) anders was dan de profeet in gedachten had. Ook in Jesaja 55 bevestigt God dat Hij anders is. En dat 'anders' zijn situeert zich in de eerste plaats in het feit dat God, vaak in tegenstelling tot ons, steeds weer kansen geeft en veelvuldig (NBV : ruimhartig) vergeeft: *"Zoekt de HERE, terwijl Hij Zich laat vinden; roept Hem aan, terwijl Hij nabij is. De goddeloze verlate zijn weg en de ongerechte man zijn gedachten en hij bekere zich tot de HERE, dan zal Hij Zich over hem ontfermen – en tot onze God, want Hij vergeeft veelvuldig. Want mijn gedachten zijn niet uw gedachten en uw wegen zijn niet mijn wegen, luidt het woord des HEREN. Want zoals de hemelen hoger zijn dan de aarde, zo zijn mijn wegen hoger dan uw wegen en mijn gedachten dan uw gedachten". - Jesaja 55:6-9 (NBG)*

Zegt ook Jezus trouwens niet dat hij gekomen was om te tonen wie de Vader was, in tegenstelling tot het beeld dat de gevestigde godsdienst zo vaak schetste...

Gespreksvragen

Jona, een vreemde eend...

Jona komt heel anders over dan de andere bijbelse profeten.

- ✓ Hoe denk jij over Jona: zijn ingesteldheid, zijn reacties? Wat vind je positief, waar heb je het moeilijk mee?
- ✓ Zijn er elementen waarin je toch (soms) een beetje jezelf herkent? Of herken je je eerder in de zeelui, of de mensen van Nineve? Of in de zeeluit? Of verschilt dat naar het moment of situatie in je leven?
- ✓ Wat vind je trouwens van de houding van de zeelui? Wat leer je uit het gegeven dat die 'heidenen' eigenlijk 'beter' worden voorgesteld dan de profeet Jona? Kunnen wij vandaag iets leren van niet gelovigen? Ken je ongelovigen die ons tot voorbeeld kunnen zijn?
- ✓ Centraal in het boek staat de psalm die Jona componeert in de buik van de vis, op het dieptepunt van zijn ervaring. Hoe belangrijk is zo'n bezinning (voor jezelf, voor je opdracht, voor anderen)?

Een profeet op de loop...

Ook Mozes wilde eigenlijk zijn opdracht niet aanvaarden. Maar hij gaat in gesprek met God. Jona zegt geen woord en vlucht in tegenovergestelde richting.

- ✓ Kun je (een beetje) begrijpen dat Jona op de loop gaat voor zijn opdracht? Heb je dat zelf ook al ervaren?
- ✓ Moet je als gelovige altijd en overal 'in Gods dienst' blijven, of kan het dat je eens zegt: 'Nu even niet'?
- ✓ Stel je voor dat God jou zou vragen om het evangelie te brengen aan de Taliban...

Jona's kijk op God

Jona heeft een welbepaalde kijk op God, en ook specifieke verwachtingen. God beantwoordt hier echter niet aan. Enerzijds weet hij dat God genadig en goed is, maar in zijn godsbeeld is die genade vooral bedoeld voor zijn volk. Voor de anderen, en zeker de Ninevieten, moet God zich een straffende God tonen.

- ✓ Bestaat het risico ook vandaag dat God wordt 'ingekaderd', dat Hij voor onze kar wordt gespannen? Zo ja, kun je daar voorbeelden van geven?
- ✓ Hoe zit het met jouw visie op God? Vind je van jezelf dat die 'open' is? Stel dat iemand jou vraagt te vertellen wie God voor jou is of betekent. Wat zou je dan antwoorden?
- ✓ Ligt bij jou, in je omgeving, in je kerk... de nadruk op een God van liefde en genade of eerder een strenge, straffende God?
- ✓ Heb je zelf al gezien of ervaren hoe een eng Godsbeeld mensen kan 'opsluiten' en kansen ontnemen?

Jona's kijk op 'anderen'

Jona had geen greintje positieve bewogenheid of medeleven met de Ninevieten.

- ✓ Kun je dat begrijpen als je de achtergrond kent en de reputatie van de Assyriërs?
- ✓ Zijn er mensen of groepen van mensen waar jij (of wij) het moeilijk mee hebt hebben) om ze te aanvaarden of kansen te geven? Kun je voorbeelden geven en aangeven waarom? Wat kunnen we hieraan veranderen na het lezen van het boek Jona?
- ✓ Wat betekent het als 'zelfs' de Ninevieten van God alle kansen krijgen?
- ✓ De naam Jona betekent 'duif', maar zijn houding en zijn boodschap gaan meer in de richting van een 'havik'. Hou zou jij Gods boodschap voor de Ninevieten geformuleerd hebben? Hoe zou Jezus het gedaan hebben? En in onze steden?
- ✓ Vaak wordt de parallel gemaakt tussen de opdracht van Jona en 'onze' opdracht: het oordeel preken... Reactie?